

پیک کتابدار

شماره بیست و دوم دی ، بهمن و اسفند سال 1390
کانون توسعه فرهنگی کودکان

آغاز سخن

برگزاری بزرگداشت دهمین سالگرد کانون توسعه هرچند ثمرات ارزشمندی برای ما داشت، باعث شد تهیه سه شماره آخر سال پیک کتابدار به تعویق بیفتد. درعوض ویژه نامه دهمین سالگرد را تهیه کردیم و برای شما فرستادیم. این ویژه نامه چنان که در شماره قبلی پیک کتابدار گفتیم، حاصل کار مشارکتی تمام اعضای کانون بود و تهیه بخش پژوهشی آن حدود یک سال به طول انجامید. مطالعه آن اطلاعات بیشتری درباره کانون توسعه فرهنگی کودکان در اختیار شما می گذارد. هم تصویری کلی از کانون به شما می دهد و هم ارتباط بخش های مختلف آن را باهم روشن می کند. از این ویژه نامه می توانید برای معرفی کانون به مسئولان منطقه ای، روستایاران، مدیران و معلمان مدارس و بقیه کسانی که برای نخستین بار به کتابخانه شما می آیند، استفاده کنید. همچنین می توانید آن را الگویی برای تهیه کارنامه ای از کتابخانه خود قرار دهید.

در ماه های پایانی سال گذشته، همه درگیر برنامه سنگین برگزاری جشن دهمین سالگرد کانون و انتشار ویژه نامه آن بودیم که شما همراهان همیشگی ما نیز سهم خود را با گرفتن جشن هایی در کتابخانه خود و فرستادن خاطره برای ویژه نامه، در آن ادا کردید. گزارش بعضی از جشن هایتان در گزارش کتابخانه ها در پیک توسعه پاییز- زمستان و خاطراتتان در ویژه نامه دهمین سالگرد کانون آمده است. گزارش های دیگر و خاطراتی را که دیرتر رسیدند، در شماره بعدی پیک توسعه چاپ خواهیم کرد. بنابراین اگر تابه حال مطالبتان را نفرستاده اید، هنوز فرصت دارید. نوشته های شما را با افتخار در ویژه نامه آوردیم، زیرا گویای توانایی ها و رشدتان در کار کتابداری است که خود حاصل سال ها تلاش ما و شما در ترویج کتابخوانی و توسعه فرهنگی در روستاهاست. در جشنمان هم خانم معصومه محمدپور، که از

کتابداران قدیمی ماست، به اتفاق همسرش حضورداشت و وقتی از او خواستیم چند کلمه ای با شرکت کنندگان صحبت کند و از کار خودبگوید، با چنان اعتماد به نفس و شیرینی ای سخن گفت که مایه افتخار ما و تشویق بسیار شرکت کنندگان شد. امیدوارم در مراسم سال های بعد، از حضورتک تک شما بهره مند شویم. به خاطر جشن هایی که برگزار کردید و مطالبی که برایمان فرستادید، از همه شما سپاسگزاریم.

برگه های ارزیابی کتاب که پس از چهارمین دوره آموزش بیشتر شده بود، در دوماه آخر سال 90 کمتر شد. شاید به خاطر خستگی آخر سال و شاید به خاطر خانه تکانی! ولی در مجموع پیشرفت این فعالیت در سال گذشته بسیار خوب بود. بعضی از کتابداران پارسال برای نخستین بار برای ما برگه ارزیابی کتاب فرستادند و هنوز به این کار ادامه می دهند. هنوز دوسه کتابدار هستند که برگه ای برای ما نفرستاده اند، امیدواریم آن ها نیز امسال به جمع ارزیابان کتاب بپیوندند. برگه های ارزیابی از نظر کیفی نیز رشد خوبی داشت. حالا تقریباً همه کتابشناسی را کامل و صحیح می نویسند، خلاصه ها را کوناه تر و گویا تر می نویسند، فقط به پاسخ های یک کلمه ای و یک جمله ای به پرسش های فرم ارزیابی اکتفا نمی کنند و توصیف هایی را اضافه می کنند که اطلاعات سودمندی به ما و همکارانشان می دهد. ارزیابی های شما همچنین گویای توجه شما به مطالب پیک کتابدار بود، زیرا با توصیه ما به انتخاب کتاب هایی با موضوع ها و مخاطبان گوناگون پاسخ مثبت دادید و در نیمه دوم سال شاهد کتاب های ارزیابی شده بیشتری برای گروه های سنی بالای دبستان و بزرگسالان بودیم و نیز موضوع آن ها، که قبلاً بیشتر داستانی بود، تنوع بیشتری یافت و علوم تجربی، هنر، تعلیم و تربیت، سرگرمی و تاریخ را نیز شامل شد. امیدواریم در سال آینده این روند همچنان ادامه یابد و رو به بهبود و رشد رود. هنوز منتظریم شما درباره ارزیابی های یکدیگر نظر دهید، با طرح پرسش یا پیشنهاد موضوع باب بحثی را بگشایید، تجربه های خود را در خصوص مشکلات عمومی (مثل جلب نوجوانان و بزرگسالان به کتابخانه که موضوع بحث سال گذشته بود) با ما و همکارانتان در میان بگذارید، ابتکارات خود را در تشکیل جلسات کتابخوانی شرح دهید، کتاب هایی را که ما چه در پیک کتابدار و چه در پیک توسعه به شما معرفی می کنیم، به محک تجربه بگذارید، یعنی برای اعضایتان بخوانید و ارزیابی کنید. به خاطر داشته باشید هر مطلبی که برای پیک کتابدار می نویسید، بالای صفحه اش بنویسید «برای پیک کتابدار» تا مسئول کتابخانه شما آن را به تهیه کنندگان پیک کتابدار بدهد.

در این بخش درباره ارزیابی آثار ادبی کهن و بازنویسی آن ها صحبت می کنیم، ولی چنان که می بینید ارزیابی نمونه ای را به شکل همیشگی نیاورده ایم. دلیلش این است که ارزیابی این نوع آثار کمی متفاوت است در زیر شرح خواهیم داد:

بحث را با قدردانی ویژه از کتابداران کتابخانه دهک آغاز می کنیم که از سال 1385، یعنی پس از گذراندن نخستین کارگاه ادبیات کهن در دومین دوره آموزش کتابداران، تشکیل کارگاه های ادبیات کهن را در کتابخانه آغاز کردند و هنوز به صورت منظم این کارگاه برگزار می شود. خانم معصومه محمدپور که این کار را آغاز کرد، از همان ابتدا گزارش آن را روی

برگه گزارش فعالیت های گروهی می نوشت و برای ما ارسال می کرد و هنوز هم خانم مقری، کتابدار فعلی، همین روال را دنبال می کند. کتابخانه دیگری که مطالعه آثار کهن را به طور منظم دنبال می کند، کتابخانه کلنگانه است که کتابدار آن خانم قائدرحمتی، از وقتی در چهارمین دوره آموزش کتابداران در برابر همه ما با خود عهد کرد شاهنامه خوانی را آغاز کند، به عهد خود وفا کرده و این کار را انجام می دهد. از خانم قائدرحمتی نیز سپاسگزاریم. (ممکن است بعضی از کتابداران دیگر نیز چنین فعالیتی را به طور منظم یا مقطعی در کتابخانه خود اجرا کرده باشند، ولی چون گزارشی نفرستاده اند، مابی خبر باشیم، بنابراین خواهش می کنیم به جای گله مند شدن از این که از آنان نام نبرده ایم، گزارش ها یا تجارب خود را در این زمینه با ما در میان بگذارند). باری، خانم قائدرحمتی هم گزارش خود را روی برگه فعالیت های گروهی برای ما می فرستد. در واقع هر دو کتابدار این روش گزارش دادن را درست و با آگاهی انتخاب کرده اند، ما خود هر جا این فعالیت را در کتابخانه ای راه اندازی می کنیم، این روش را برای گزارش دادن پیشنهاد می دهیم. دلیلش این است: «آثار کهن طی قرن ها امتحان خود را پس داده اند، در کیفیت برتر ادبی آن ها شکی نیست و نیازی به ارزیابی ندارند. آن ها نیز مانند تمام آثار کلاسیک و ماندگار جهان برای هر گروه سنی و هرفردی پیامی دارند و به اصطلاح چندلایه هستند و هرکس در سطحی مناسب سن، تجربه و سواد خود برداشتی از آن ها می کند. بنابراین آنچه در کارکردن با آن ها مهم است، انتخاب مناسب داستان ها یا شعرهای آن ها برای گروه های سنی مختلف و توجه به برداشت ها و واکنش های خوانندگان است». درمورد خواندن این گونه آثار در گروه، کتابدار کار انتخاب و مدیریت بحث و گفت و گو را به عهده می گیرد و طبق تجربه و مهارت های خود در کتابداری، فعالیت های مناسبی برای ترویج و شناخت آن ها ابداع و اجرا می کند. پس در این مورد بهتر است برای گزارش از فرم فعالیت های گروهی استفاده شود که در آن چگونگی تشکیل جلسه و فعالیت های مرتبط با آن جای توضیحی مفصل تر دارد.

هر دو کتابدار در گزارش خود، علاوه بر نام کتابخانه، نام کتابدار، گروه سنی شرکت کنندگان و نام و مسئولیت آن ها در گروه، شرحی از جلسه خود و خلاصه ای از داستانی که خوانده اند و فعالیت هایی از قبیل نقاشی و نمایش را که پس از خواندن داستان صورت گرفته است، می نویسند. فرم های گزارش فعالیت های گروهی در چند برگ تنظیم شده تا اگر فعالیتی طولانی مدت و طی جلسات متعدد در یک گروه انجام شد، بتوان سیر پیشرفت آن را مشخص کرد، ولی هر دو کتابدار، یعنی خانم مقری و خانم قائدرحمتی، فقط از یک یا دو برگ آن استفاده می کنند و در هر گزارش توضیح مربوط به خواندن یکی از داستان ها را می نویسند که باز نشانه استفاده هشیارانه آن ها از برگه های گزارش است، چون این فرم ها فقط به صورت نمونه به شما داده می شود تا بدانید در هر مورد چه اطلاعاتی را در گزارش خود بگنجانید و می توانید بنابه مقتضیات کار خود آن ها را تغییر دهید. البته اگر گروهی که آثار کهن را مطالعه می کند، فعالیتی دراز مدت و چندجلسه ای، مثل تحقیق درباره نویسنده اثر یا تنظیم و اجرای نمایشنامه براساس یکی از داستان ها را دنبال کند، می تواند از تمام صفحات فرم گزارش فعالیت های

در کارگروهی با آثار کهن و بازنویسی آن ها به دو نکته مهم توجه کنید که البته مربی باید در هر نوع کتابخوانی جمعی به آن ها توجه داشته باشد:

- برداشت خود را به شرکت کنندگان در جلسه تحمیل نکنید، زیرا چنان که گفتیم هرکسی ممکن است برداشتی از یک داستان داشته باشد. همچنین سعی نکنید از داستان نتیجه اخلاقی یا پند بگیرید و به دیگران انتقال دهید. بلکه سعی کنید با دادن فرصت گفت و گو و اظهار نظر به کودکان، جلسات کتابخوانی را لذت بخش کنید. پند و اندرز کسی را به کتابخوانی علاقمند نمی کند، ولی لذت بردن از کتابخوانی کودکان و نوجوانان را به کتابخوانی تشویق می کند و با خواندن کتاب خود پند و اندرز آن را درمی یابند! اگر در گزارش خود به جای نتیجه اخلاقی داستان، برداشت های مختلف شرکت کنندگان و نکات مهم در بحث و گفت و گو آنان را بگنجانید، برای ما و همکارانتان بسیار جالب تر و آموزنده تر خواهد بود.

- این نوع گزارش نویسی و آنچه درباره ارزیابی آثار کهن گفتیم، فقط در مورد اصل آثار است و شامل بازنویسی ها نمی شود. زیرا در بازنویسی، در واقع این نویسنده (بازنویس) است که داستان ها را انتخاب می کند و آن ها را به زبان ساده بازنویسی می نویسد. ممکن است بازنویسی او با امانت انجام گرفته باشد، یا خود طبق برداشت خاصش در اثر دخل و تصرف کند. ممکن است بازنویسی آنقدر جذاب باشد که خواننده را به مطالعه اصل اثر ترغیب کند و ممکن است به عکس، آن را خوب معرفی نکند. بنابراین آثار بازنویسی را به صورت کتابی مستقل و طبق روالی که برای یقین کتاب ها دارید، ارزیابی کنید (چنان که بسیاری از شما این کار را کرده اید و می کنید). البته ارزیابی بازنویسی ها علاوه بر معیارهای معمول، معیارهای خاصی هم دارد که در دنباله این بحث در پیک کتابدار آینده خواهد آمد.

در زیر با ادبیات کهن برای کودکان و معیارهای بررسی آن بیشتر آشنا خواهید شد. مطلب زیر و مطلب شماره بعدی درباره بازنویسی، نوشته خانم فروغ جمالی است که در این زمینه تخصص دارد و سال هاست این موضوع را در کارگاه های آشنایی با ادبیات کودک شورای کتاب کودک تدریس و در گروه بررسی بازنویسی فعالیت می کند. منبع این مقاله سایت اینترنتی شورای کتاب کودک به نشانی www.cbc.ir است.

آشنایی با ادبیات کهن و معیارهای بررسی آن

تعریف ادبیات کهن

منظور از « ادبیات کهن برای کودکان » آثاری از ادبیات کهن برای کودکان تهیه و مناسب سازی و آفریده می‌شود. این آثار هم شامل آثاری بر مبنای ادبیات عامیانه (شفاهی) و هم آثاری بر مبنای ادبیات نوشتاری (رسمی) است.

انواع ادبیات کهن

- ۱- گزیده‌های آثار ادبی مکتوب (رسمی)
- ۲- گردآوری‌های آثار ادبی شفاهی (عامیانه)
- ۳- بازنویسی آثار ادبی کهن شفاهی و مکتوب
- ۴- بازآفرینی آثار ادبی کهن

هدف ادبیات کهن برای کودکان و نوجوانان

۱. لذت از میراث ادبی کهن
۲. آشنایی با میراث ادبی کهن به منظور ایجاد و تقویت هویت فردی و ملی
۳. آشنایی با میراث ادبی کهن به منظور ایجاد حس افتخار به ایران و گذشته ایران
۴. انتقال تجربیات و ارزش‌های مثبت گذشتگان به نسل جدید و از بین بردن شکاف نسل‌های گذشته
۵. ایجاد انگیزه در کودک و نوجوان جهت خواندن اصل اثر در بزرگسالی
۶. امروزی کردن آثار کهن
۷. ایجاد تنوع در خواندنی‌های کودکان
۸. افزایش خواندنی‌های کودکان

معیارهای کلی در بررسی آثار کهن

در بررسی آثار ادبی کهن باید به سه مورد کلی توجه داشت که عبارتند از:

۱. ساختارشناسی

۲. مخاطب شناسی

۳. زیبایی شناسی (در متن و تصویر)

علاوه بر این سه مورد نکات زیر باید مورد توجه قرار گیرد:

۱. انتخاب موضوع اثر متناسب با نیازهای مخاطب امروز (بار منفی روانشناختی و تربیتی نداشته باشد. ضد اجتماعی، ضد صلح، ضد انسانی نباشد).

۲. زبان و بیان روان، ساده و امروزی

۳. ویراسته بودن متن از اشکالات نگارشی، دستوری و نشانه‌ای

۴. معرفی نویسنده اصلی و نام منبع مورد استفاده

۵. بیان روش تهیه یا آفرینش اثر

۶. ارائه مناسب، شامل جذاب بودن ظاهر کتاب در بخش‌های روی جلد، آستر ورودی، آستر بدرقه، صحافی مناسب، وجود صفحه شمار، قطع مناسب، اندازه مناسب حروف، چیدمان مناسب واژه‌ها، صفحه آرایی مناسب و...

۷. امروزی و نو شدن اثر و ایجاد انگیزه در مخاطب جهت خواندن اصل اثر در بزرگسالی

۸. تصاویر متناسب با متن کهن و جدید

لازم به ذکر است که در کار بررسی، باید اثر جدید را با اثر قدیم مقایسه کرد تا تکنیک‌ها و شگردهای مناسب‌سازی برای کودکان مورد تحلیل و قضاوت قرار گیرد. همچنین باید مشخص کرد که در روند رشد ادبیات کهن برای کودک در دهه‌های اخیر آیا این اثر نسبت به آثار مشابه خود در چند دهه اخیر نوآوری دارد یا خیر.

معیار برای گردآوری‌ها از ادبیات عامیانه

تعریف گردآوری‌ها

مجموعه‌هایی از ادبیات عامیانه‌اند که با روش علمی و ضوابط درست از سوی مؤسسه‌ها و یا افراد معتبر جمع‌آوری می‌شوند.

معیارهای بررسی

۱. داشتن معیارهای کلی

۲. نداشتن نکته‌های بدآموز، مطالب یا واژه‌های غیراخلاقی، و مضمون‌های نامناسب کودک.

۳. حفظ زبان شفاهی قصه‌های قومی (افسانه‌های شفاهی و عامیانه)

معیار برای گزیده‌های ادبیات کهن

تعریف گزیده‌ها:

گزیده‌ها بخش‌هایی از يك اثر کهن هستند که از کل آن اثر انتخاب شده و بدون هیچ نوع تغییری به مخاطب عام یا کودک ارائه می‌شوند تا اثر را معرفی کنند. مثل گزیده‌هایی از ادبیات شفاهی همچون مثل‌ها، لالائی‌ها، قصه‌های عامیانه و چیستان. یا گزیده‌های ادبیات مکتوب مثل گزیده شاهنامه و مرزبان‌نامه.

معیارهای بررسی

۱. داشتن معیارهای کلی
۲. قابل فهم بودن متن اثر برای مخاطب مورد نظر
۳. داشتن پانویس برای معنی کردن برخی واژه‌های سخت و نامأنوس
۴. زیاد نبودن واژه‌های سخت در اثر

تهیه شده در کانون توسعه فرهنگی کودکان

به کوشش: فرمهر منجزی - شاهد سعیدی

حروفچینی و صفحه آرایی: الهام تاجیک

نشانی: خیابان استاد مطهری، خیابان فجر، کوچه کامیاب، پلاک 3

تلفن: 88827035

تلفکس: 88344465

شماره ثبت: 15311

Web site: www.ccdc.ir

Email: info@ccdc.ir